

รูปแบบการครองเรือนที่พึงประสงค์ตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา
จังหวัดอุบลราชธานี

**Model of Desirable Householding Accordance with
Buddhist Principles in Ubon Rajthani Province**

พิจิตร พงษ์เกษ,

โสวิทย์ บำรุงภักดิ์ และ พระมหาดาวสยาม วชิรปัญโญ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

Pijit Pongket,

Sowit Bamrungphak and Phramaha Daosaim Vachirapanno

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Khon kaen Campas, Thailand

Corresponding Author, E-mail: usanee31@yahoo.co.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการครองเรือนในจังหวัดอุบลราชธานี 2) เพื่อศึกษาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่สัมพันธ์กับการครองเรือน และ 3) เพื่อเสนอรูปแบบการครองเรือนที่พึงประสงค์ ตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาของชุมชนในพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานี รูปแบบการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ประชากรเป้าหมาย ได้แก่ ผู้นำชุมชนในเขตเทศบาลนครอุบลราชธานีและตำบลขามใหญ่ จำนวน 25 คน โดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม วิเคราะห์การครองเรือนของคนในชุมชน ด้วยวิธีการเชิงพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาการครองเรือนในจังหวัดอุบลราชธานีมี 4 ประการ คือ ปัญหาการนอกใจ ปัญหาการผิดศีลธรรมจริยธรรม ปัญหาความยากจนและปัญหาการไม่สงเคราะห์ญาติ หลักธรรมที่สัมพันธ์กับการครองเรือน ได้แก่ หลักฆราวาสธรรม 4 หลักสมชีวิตธรรม หลักทักขณัมมิกัตถประโยชน์ และหลักปัจฉิมทิศ และรูปแบบการครองเรือนที่พึงประสงค์ตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มี 4 รูปแบบ คือ

วันที่รับบทความ: 5 เมษายน 2563; วันที่แก้ไขบทความ 15 มิถุนายน 2563; วันที่ตอบรับบทความ: 16 มิถุนายน 2563

Received: April 5, 2020; Revised: June 15, 2020; Accepted: June 16, 2020

- 1) รูปแบบรักเดียวใจเดียว ได้แก่ จริ่งใจ คือ มีความซื่อสัตย์สุจริตต่อกัน, จริ่งวาจา คือ มีการพูดจริงใจต่อกัน และจริ่งการ คือ ทำจริง ประพฤติปฏิบัติจริงต่อกัน
- 2) รูปแบบการมีศีลมีปัญญาเสมอกัน ได้แก่ สามีภรรยา มีนิสัย มีการกระทำ มีความประพฤติ และมีเหตุผล
- 3) รูปแบบตามหลักอุทฺทธานสัมปทา คือ การครองเรือนที่สามีภรรยาจะต้องลุกจากที่นอนแล้วออกไปทำงานหาทรัพย์ เพื่อซื้อสิ่งอุปโภคบริโภคสำหรับสมาชิกทุกคนในครอบครัว
- 4) รูปแบบตามหลักปจฺจิมทิส คือ การปิดป้องช่องว่างระหว่างตนเอง (สามีภรรยา) กับญาติทั้งสองฝ่าย ด้วยให้วัตถุสิ่งของ พูตจาไฟเราะ บาเพญประโยชน์ และร่วมสุขร่วมทุกข์อย่างสม่ำเสมอ

คำสำคัญ: รูปแบบการครองเรือน; การครองเรือนที่พึงประสงค์; หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

Abstracts

This research paper aims were 1) to study state of house holding in ubolratchathani province 2) to study Buddhist doctrines concerned with the house holding and 3) to present the model of desirable householding Accordance with Buddhist doctrines of people in Ubol Ratchathani areas.

This research was qualitative research. The target group were the leaders of communities in Ubolratchathani municipality and Khamyai sub-district total 25 persons. The tools were the in-depth interview form and focus group discussion. Data the house holding of people in the community analyzed by descriptive method.

The results of study were found that there were 4 house holding problems i.e.

- 1) sexual misconduct or adultery 2) Morale misconducts 3) Poor 4) no service relative

Buddhist doctrines concerned with householding were:– Sacca, Sammasila Samapaññā Utthānasampadā and Pacchimmadisā.

The model of desirable householding based on Buddhist doctrines have four models i.e.

- 1) monogamy which has sincerity and truthful speech
- 2) the model of having precepts and wisdom were equal to each others
- 3) the model of Utthanasampada: husband and wife have to work hard for earning and buying some food staff for family members.

4) the model of Pacchimadisā: the gap between husband and wife is closed with their relatives by giving materials, sweetly spoken, public service and sharing happiness and suffering cosistently

Keywords: Model of Desirable Householding; Desirable Householding Accordance; Buddhist Principles

บทนำ

สถาบันครอบครัวถือว่าเป็นสถาบันพื้นฐานของมนุษย์ เมื่อเทียบกับสถาบันอื่นในทางสังคม และมีลักษณะความเป็นสากลมากที่สุด มีความสัมพันธ์และการสืบสายโลหิตทุกสังคมจะมีสถาบันครอบครัว แต่อาจแตกต่างกันไปในรูปแบบและบรรทัดฐานในการดำเนินชีวิตของคนในครอบครัว การมีครอบครัวเป็นเหตุให้มีการครองเรือน ซึ่งเป็นสถาบันสังคมที่สำคัญที่สุด และเป็นหน่วยหลักของสังคมที่มีความสัมพันธ์ความร่วมมืออย่างใกล้ชิด เป็นสถาบันที่มีความคงทนถาวรที่สุด มนุษย์ทุกคนจะต้องอยู่ในสถาบันนี้ สถาบันการครองเรือนจะให้ตำแหน่งชื่อและสกุลซึ่งเป็นเครื่องบอกบทบาทและสถานภาพ ตลอดจนกำหนดสิทธิและหน้าที่ที่สมาชิกมีต่อกันและต่อสังคม ในปัจจุบันนี้สภาพของสังคมได้เปลี่ยนแปลงไป ไม่ว่าจะเป็นทางสังคม วัฒนธรรม ประเพณี ค่านิยมและจริยธรรม เป็นต้น (ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, 2541:135)

เมื่อมองย้อนกลับไปยังสังคมไทยในอดีต วิถีชีวิตและการครองเรือน อยู่ดีมีสุข ลูกว่านอนสอนง่าย เชื่อฟังและเคารพบิดามารดา เมื่อยุคสมัยเปลี่ยนไปจนถึงปัจจุบัน ซึ่งเรียกกันว่ายุคโลกาภิวัตน์ (Globalization) ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่มีผลกระทบต่อสถาบันการครองเรือน ซึ่งจากอดีตที่เป็นการครองเรือนขนาดใหญ่ กลายเป็นการครองเรือนเดี่ยว มีการแยกตนเองออกไปอยู่เป็นเอกเทศ (นิตยา มาสวิสุทธิ, 2533:79) ปัญหาการครองเรือน มีสาเหตุหลายประการ เช่น ปัญหาเกิดจากความไม่พร้อมและไม่ได้เตรียมตัวต่อการครองเรือน สำหรับปัญหาการหย่าร้างของคนไทยซึ่งนับวันมีแนวโน้มสูงขึ้น มูลนิธิเครือข่ายการครองเรือนชี้ว่า ปัญหาจากการประพฤตินอกใจกันอยู่ในเกณฑ์น่าห่วงเป็นอย่างยิ่ง สะท้อนถึงความเปราะบางของการครองเรือนคนรุ่นใหม่ พบว่า ในปี 2555 มีผู้จดทะเบียนสมรสใหม่ทั่วประเทศจำนวน 314,338 คู่ และมีคู่สมรสเก่าจดทะเบียนหย่า 111,377 คู่ คิดเป็นร้อยละ 35 ของคู่ที่จดทะเบียนใหม่ โดยการจดทะเบียนหย่าเพิ่มสูงกว่าช่วง 9 ปีที่ผ่านมาถึงร้อยละ 27 โดยในปี 2546 มีผู้จดทะเบียนสมรส 328,356 คู่ แต่มีคู่สมรสเก่าจดทะเบียนหย่า 80,836 คู่ (Matichon Online, 2017) อีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้การครองเรือน

เกิดความแตกแยก นั่นคือปัญหาการพนัน เมื่อเกิดอบายมุขขึ้นและไม่มีแนวทางในการแก้ปัญหาจึงเกิดความรุนแรง ปัญหาหนี้สินจนก่อให้เกิดความเครียด และสื่อที่สะท้อนเร้าอารมณ์ให้เกิดการกระทำความรุนแรง เช่น สื่อลามก เป็นต้น ป่วยเป็นโรคจิตเวชบางชนิด การหึงหวง นอกใจคู่สมรส กรณีที่สามีภรรยาเกิดการนอกใจก็ดี อย่าร้างก็ดี สาเหตุเบื้องต้นที่สำคัญก็เนื่องมาจากการเปิดอายตนะภายใน คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจไปในการรับรู้สิ่งต่างๆ โดยขาดการไตร่ตรอง ไตร่ตรอง ใคร่ครวญ พิจารณารอบด้าน เป็นคน “จิตเปราะบาง รักง่าย หน่ายเร็ว ไม่อดทนและไม่รู้จักรอคอย” คนไทยเป็นผู้นับถือพระพุทธศาสนามานาน เมื่อกล่าวถึงหลักการในการสร้างการครองเรือนไทยที่มั่นคงของคนในสังคมปัจจุบัน ประกอบด้วยหลักสมชีวิธรรม 4 อันเป็นหลักธรรมที่จะทำให้คู่สมรสมีความสมดุล, หลักการปฏิบัติของสามีภรรยาในทศ 6, และหลักฆราวาสธรรม 4 อันเป็นข้อปฏิบัติที่จะทำให้ผู้ครองเรือนของแต่ละการครองเรือนมีชีวิตรอยู่ในสังคมอย่างสงบสุข (Phra Dhammapitaka (P.A. Payutto), 1998:102) เป็นต้น

จากภาพการณ์ของปัญหาในมิติต่างๆ ที่มนุษย์เผชิญอยู่ตามที่ปรากฏในสังคมยุคปัจจุบันจากที่กล่าวมาแล้วข้างต้น จึงเป็นเหตุผลให้ผู้วิจัยเสนอรูปแบบการครองเรือนที่พึงประสงค์หรือดีงามโดยตั้งอยู่บนหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา โดยผู้วิจัยคาดหวังว่าจะนำผลการวิจัยที่เป็นรูปแบบที่พึงประสงค์นั้นไปเป็นหลักการสำหรับการครองเรือนของประชาชนทุกหมู่เหล่าสืบต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการครองเรือนในจังหวัดอุบลราชธานี
2. เพื่อศึกษาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่สัมพันธ์กับการครองเรือน
3. เพื่อเสนอรูปแบบการครองเรือนที่พึงประสงค์ตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา จังหวัดอุบลราชธานี

ระเบียบวิธีวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย
การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ภาคนาม โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงประจักษ์

2. ผู้ให้ข้อมูลหลัก

กลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ กลุ่มผู้นำทางพระพุทธศาสนา ทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์ จำนวน 10 รูป/คน กลุ่มผู้นำชุมชน จำนวน 10 คน และกลุ่มผู้ประสบความสำเร็จในการครองเรือน จำนวน 5 คน รวมจำนวน 25 รูป/คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย มีอยู่ 2 แบบ คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่ม

4. การสร้างและการหาคุณภาพเครื่องมือการวิจัย

นำแบบสัมภาษณ์มาปรับปรุงแก้ไขตามที่อาจารย์ที่ปรึกษาแนะนำ นำข้อมูลที่ปรับปรุงแก้ไขแล้ว เสนอผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content Validity) เพื่อความถูกต้องของแบบสัมภาษณ์แล้ว นำแบบสัมภาษณ์ไปปรับปรุงแก้ไขอีกครั้ง

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล

1) รวบรวมข้อมูลชั้นปฐมภูมิ ได้แก่ พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539 อรรถกถา ปกรณ์วิเสส และรวบรวมข้อมูลชั้นทุติยภูมิ เอกสารวิชาการทางพระพุทธศาสนา ทั้งที่เป็นหนังสือ ตำรา เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมถึงเว็บไซต์ต่าง ๆ นำไปจัดเรียงลำดับก่อนและหลังตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา

2) ผู้วิจัยติดต่อบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อขอหนังสือความร่วมมือในการทำวิจัยไปยังกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 25 รูป/คน นำแบบสัมภาษณ์ไปสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก และรับแบบสัมภาษณ์คืนมาด้วยตนเอง เมื่อได้แบบสัมภาษณ์มาแล้ว นำมาตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ของแบบสัมภาษณ์แล้วเรียงลำดับวันเวลาก่อนหลัง

3) รวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกต และการสนทนากลุ่มจากผู้ทรงคุณวุฒิ ศึกษาในประเด็นเกี่ยวกับสภาพปัญหาการครองเรือนในเขตจังหวัดอุบลราชธานี หลักธรรมที่สัมพันธ์กับการครองเรือนที่พึงประสงค์ และการพัฒนาผู้นำให้มีภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อนำไปวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ศึกษาในเชิงพรรณนาต่อไป

6. การวิเคราะห์ข้อมูล

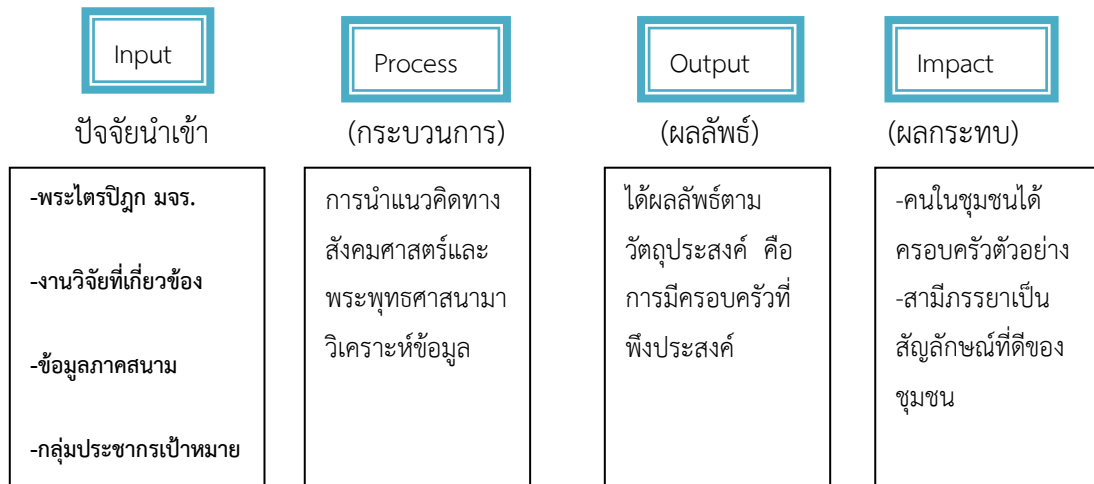
1) วิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกต และการสนทนากลุ่มในแต่ละประเด็นจากผู้ทรงคุณวุฒิ และวิเคราะห์ข้อมูลชั้นปฐมภูมิ ได้แก่ พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539 อรรถกถา ปกรณ์วิเสส และข้อมูลที่เป็นหัตถ์อักษร ได้แก่ เอกสารวิชาการทางพระพุทธศาสนา ทั้งที่เป็นหนังสือ ตำรา เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และเว็บไซต์ต่างๆ

2) วิเคราะห์ข้อมูล โดยวิธีพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) สภาพปัญหาการครองเรือนในเขตจังหวัดอุบลราชธานี หลักธรรมที่สัมพันธ์กับการครองเรือนที่พึงประสงค์ และการพัฒนาผู้นำให้มีภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ตามแนวพระพุทธศาสนา และนำผลที่ได้จากการวิเคราะห์ในแต่ละประเด็นไปสังเคราะห์

3) สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะในการทำวิจัยในครั้งต่อไป เพื่อนำไปสู่ขั้นตอนของการเขียนรายงานการวิจัย ตามกรอบที่กำหนดไว้ในคู่มือการทำวิทยานิพนธ์และสารนิพนธ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผู้วิจัยได้นำทฤษฎีเชิงระบบ Ludwig Von Bertalanffy (Sanguannam, 2002) มากำหนดกรอบแนวคิด ซึ่งมีส่วนประกอบที่สำคัญ 4 ประการ คือ 1) ปัจจัยนำเข้า (Input) หมายถึง ข้อมูลเอกสาร ได้แก่ พระไตรปิฎกภาษาไทย และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ข้อมูลภาคสนาม ได้แก่ การสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้ข้อมูลหลัก 25 รูป/คน การสนทนากลุ่ม 2) กระบวนการ (Process) คือ การนำแนวคิดเกี่ยวกับการครองเรือนตามแนวสังคมศาสตร์และพระพุทธศาสนา มาใช้ในการวิเคราะห์งานวิจัย 3) ผลลัพธ์ (Product or Output) เป็นผลที่เกิดจากกระบวนการของการนำเอาปัจจัยมาพัฒนา ด้วยการวิเคราะห์ตามแนวทางพระพุทธศาสนา เพื่อให้เกิดประสิทธิผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ คือ การครองเรือนที่พึงประสงค์หรือที่พึงปรารถนา 4) ผลกระทบ (Outcome or Impact) เป็นผลที่เกิดขึ้นภายหลังจากผลลัพธ์ที่ได้ ได้แก่ ผลจากการมีครอบครัวที่ดี 3 ด้าน คือ 1. การแสดงทางกายคือคนในชุมชนได้ครอบครัวตัวอย่างที่ดี 2. การแสดงออกทางพฤติกรรม (สังคม) คือ สามเณรยอมรับว่าเป็นตัวแทนเชิงพฤติกรรมที่ดีของชุมชน 3. การแสดงออกทางปัญญา คือ สามเณรยอมรับเป็นผู้มีสติปัญญาในการใช้ชีวิตคู่ สามารถเขียนเป็นแผนผัง ดังนี้

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

1. ปัญหาการครองเรือนในพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานี สรุปลได้ 4 ด้าน ดังนี้

1) ปัญหานอกใจ หมายถึงการไม่ซื่อตรงต่อสามีหรือภรรยาด้วยการคบชู้สาว ปัญหาสามีและภรรยาอกใจ เป็นปัญหาที่สร้างความทุกข์ ความขมขื่น และคับแค้นใจให้คู่สมรสเป็นอย่างยิ่ง กระทรวงสาธารณสุข เผยสถานการณ์ความสัมพันธ์ของสมาชิกกว่า 20 ล้านครอบครัวไทยขณะนี้ นำหัวง มีครอบครัวอบอุ่นสายสัมพันธ์เหนียวแน่นเพียง 2 ล้านกว่าครอบครัว โดยอัตราการนอกใจกันในรอบ 10 ปีมานี้เพิ่มขึ้น 2 เท่าตัว

2) ปัญหาหย่าร้าง หมายถึงเชื้อใจ ไร้ทรัพย์สิน การเปลี่ยนแปลงที่สำคัญมากประการหนึ่งเกี่ยวกับสถานะของครอบครัวไทย ก็คือว่าสตรีหรือภรรยาออกมาทำงานนอกรบ้านเพิ่มมากขึ้น ปัจจุบันนี้ครอบครัวที่สามีทำงานคนเดียวลดน้อยลงไปมาก แม้ว่าเราจะไม่อาจหาข้อมูลเป็นตัวเลขที่แน่นอนมาแสดงไว้ ณ ที่นี้ได้ก็ตาม การที่ภรรยาออกมาทำงานนอกรบ้านเพิ่มมากขึ้นมีทั้งผลดีและผลเสียต่อครอบครัว ผลดีก็ คือ ทำให้สถานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวดีขึ้น แต่ผลเสียก็ได้แก่ปัญหาครอบครัวที่ตามมา

3) ปัญหาทางศีลธรรมและจริยธรรม คำว่า ปัญหาศีลธรรม หมายถึงปัญหาที่เกิดขึ้นจากการกระทำ การแสดงออกทางกายและทางวาจาที่ไม่ดีงาม ความประพฤติที่ไม่ดีไม่มี ความชอบธรรม ไม่มีความสุจริตต่ออาชีพหน้าที่การงาน โดยเทียบเคียงที่ท่นหมายถึงความ

ประพจน์ที่ดีงามทางกายวาจา, ความประพจน์ที่ดีที่ชอบ, ความสุจริตทางกายวาจาและอาชีพ และคำว่า ปัญหาทางจริยธรรม หมายถึงการกระทำที่ไม่เป็นไปเพื่อประพจน์ที่ดีงาม ไม่เป็นไปเพื่อการดำเนินชีวิตที่ดีงาม ไม่ใช่หลักแห่งความประพจน์และไม่ใช้หลักการที่เป็นไปเพื่อการดำเนินชีวิตที่ดีงาม และคำว่า จริยธรรม ที่ท่านหมายถึงธรรมคือความประพจน์ ธรรมคือการดำเนินชีวิต หลักความประพจน์ในการดำเนินชีวิต

4) ปัญหาความไม่เข้าใจระหว่างคู่สมรสกับญาติพี่น้อง เช่น แม่ผัวกับลูกสะใภ้ พ่อตากับลูกเขย เป็นต้น หากเกิดเหตุการณ์เหล่านี้ในครอบครัวของคุณ ในฐานะที่คุณเป็นคนกลางและพักอาศัยอยู่ในบ้านหลังเดียวกันนี้ คงต้องพบกับความขัดแย้งและความเครียดอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ วิธีการแก้ไขเพื่อให้ปัญหาคือคลายลงอาจทำได้

2. หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่สัมพันธ์กับการครองเรือน

2.1 หลักธรรมาศรัย 4 คือ

1. สัจจะ คือ ความจริง, ซื่อตรง ซื่อสัตย์ จริงใจ พูดจริง ทำจริง
2. ทมะ คือ การฝึกฝน, การข่มใจ ฝึกนิสัย ปรับตัว, รู้จักควบคุมจิตใจ ฝึกหัดตัดนิสัย แก้ไขข้อบกพร่อง ปรับปรุงตนให้เจริญก้าวหน้าด้วยสติปัญญา
3. ขันติ คือ ความอดทน, ตั้งหน้าทำหน้าที่การงานด้วยความขยันหมั่นเพียร เข้มแข็ง ทนทาน ไม่หวั่นไหว มั่นในจุดหมาย ไม่ท้อถอย

4. จาคะ คือ ความเสียสละ, สละกิเลส สละความสุขสบายและผลประโยชน์ส่วนตนได้ ใจกว้าง พร้อมที่จะรับฟังความทุกข์ ความคิดเห็น และความต้องการของผู้อื่น พร้อมที่จะร่วมมือ ช่วยเหลือ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ไม่คับแคบเห็นแก่ตนหรือเอาแต่ใจตัว สำคัญที่จะทำการครองคู่หรือการครองเรือน โดยเริ่มจากการมีสัจจะ คือ ความจริง ซื่อตรง ซื่อสัตย์ จริงใจ ในภาษาชาวบ้านทั่วไปเรียกว่า ไม่เป็นคนเจ้าชู้ทั้งหญิงและชาย หรือภาษาสมัยใหม่ล่าสุดได้แก่คำว่า กิ๊กหรือการมีคู่ครองที่ไม่ได้สมรสกัน มีทมะ คือ สามภรรยาจะต้องมีการข่มใจ ปรับตัวให้สามารถใช้ชีวิตร่วมกันให้ได้ รู้จักควบคุมใจของตนเองในระหว่างที่ใช้ชีวิตร่วมกัน ฝึกหัดตัดนิสัยคือปรับนิสัยของตนให้เข้ากันได้ แก้ไขข้อบกพร่องของตนที่เคยมีในอดีต มีขันติ คือ มีความอดทน ตั้งหน้าทำหน้าที่การงานด้วยความขยันหมั่นเพียร เข้มแข็ง ทนทาน ไม่หวั่นไหว มั่นในจุดหมาย ไม่ท้อถอย และมีจาคะ คือ ความเสียสละความสุขความสบายของตนให้กับคนที่ใช้ชีวิตร่วมกัน

2.2 สมชีวิธรรม หมายถึงสาระสำคัญของหลักธรรมซึ่งเป็นธรรมประจำใจของฆราวาสที่มีคู่ครอง หากกล่าวตามหลักการทางพระพุทธศาสนาจะเห็นว่า พระพุทธเจ้าได้ตรัสถึงโทษของกามหรือโทษของการเสพกาม นั้นเป็นการตรัสสำหรับพระภิกษุหรือผู้มุ่งบรรลुธรรม แต่สำหรับฆราวาสแล้วพระองค์ก็ได้ตรัสธรรมสำหรับผู้เสพกาม ที่เรียกว่า ฆราวาสบ้าง คฤหัสถ์บ้าง ดังนั้นจึงกล่าวว่า สมชีวิธรรม 4 พระพุทธเจ้า ทรงให้ธรรมะในการเลือกคู่ เลือกคนรัก ที่จะทำให้มีความสุขชีวิตคู่ เรียกว่า สมชีวิธรรม 4 ได้แก่

- สมสัทธา (มีความเชื่อเสมอกัน) คือเป็นคนคอเดียวกัน พูดภาษาเดียวกัน
- สมสีลา (มีความดีเสมอกัน) คือ มีศีลเสมอกัน มีความประพฤติเสมอกัน ไม่ใช่อาทิ คนหนึ่งชอบบอองงานสังคม อีกคนชอบสันโดษ
- สมจาคา(มีความเสียสละเสมอกัน) คือ ต้องเสียสละกิเลสส่วนตัว อย่าถืออัตตาของเรา อย่าถือเธอถือฉัน
- สมปัญญา (มีปัญญาเสมอกัน) มีความสามารถในการใช้ปัญญา และความสามารถในการใช้เหตุผลเสมอกัน

2.3 ทิฐฐัมมิกัตถสังวัตตนิกรธรรม ทิฐฐัมมิกัตถประโยชน์ หรือทิฐฐัมมิกัตถะ 3 เพราะเป็นธรรมสำหรับผู้ครองเรือนหรือธรรมของคนคู่เหมือนกัน นั่นคือ ทิฐฐัมมิกัตถสังวัตตนิกรธรรม ทิฐฐัมมิกัตถประโยชน์ หรือทิฐฐัมมิกัตถะ หมายถึงสาระสำคัญของหลักธรรมซึ่งเป็นธรรมประจำใจของฆราวาสที่มีคู่ครอง อุฏฐานสัมปทา คือ ถึงพร้อมด้วยความหมั่น ได้แก่ ความขยันหมั่นเพียรในการปฏิบัติหน้าที่การงาน ประกอบอาชีพอันสุจริต มีความชำนาญ รู้จักใช้ปัญญาสอดส่องตรวจตรา หาอุบายวิธี สามารถจัดดำเนินการให้ได้ผลดี

2.4 ปจฉิมทิส คือ ทิสที่อยู่ข้างหลัง ได้แก่ บุตรภรรยา โดยไม่ได้กล่าวถึงสามีนั้น คงเป็นการถือคติตามสังคมโบราณที่ว่าชายเปรียบดังช้างเท้าหน้า เป็นผู้ทำหน้าที่นำครอบครัวอยู่แล้ว จึงไม่ได้หมายถึงทิสเบื้องหลังคือสามีภรรยา แต่หมายถึงบุตรภรรยา แทน หากกล่าวเฉพาะคำว่า ทิส ในพระสูตรนี้ท่านหมายเอา ‘การปิดป้องทิส’ ซึ่งธรรมข้อนี้ได้กล่าวถึงบุคคลประเภทต่างๆ ที่เรา (สามี) จะต้องเข้าไปเกี่ยวข้องสัมพันธ์ด้วย ดุจทิสที่อยู่รอบตัว โดยไม่มีคำอธิบายปรากฏในพระไตรปิฎกอีกชั้นหนึ่ง ความว่า คำว่า ปิดป้องทิส ในที่นี้หมายถึงปกปิดช่องว่างระหว่างตนกับบุคคลที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเรียกว่า ทิส 6

3. รูปแบบการครองเรือนที่พึงประสงค์ตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มี 4 รูปแบบ คือ 1) รูปแบบรักเดียวใจเดียว ได้แก่ จริ่งใจ คือ มีความซื่อสัตย์สุจริตต่อกัน, จริ่งวาจา คือ มีการพูดจริงใจจริงต่อกัน คือ ทำจริง ประพฤติปฏิบัติจริงต่อกัน

2) รูปแบบการมีศีลมีปัญญาเสมอกัน ได้แก่ สามีภรรยา มีนิตย มีการกระทำ มีความประพฤติ และมีเหตุผล 3) รูปแบบตามหลักอุทฺทธานสัมปทา คือ การครองเรือนที่สามีภรรยาจะต้องลูกจากที่นอนแล้วออกไปทำงานหาทรัพย์ เพื่อซื้อสิ่งอุปโภคบริโภคสำหรับสมาชิกทุกคนในครอบครัว และ

4) รูปแบบตามหลักปัจฉิมทิศ คือ การปิดป้องช่องว่างระหว่างตนเอง (สามีภรรยา) กับญาติทั้งสองฝ่าย ด้วยให้วัตถุสิ่งของ พุดจาไฟเราะ บำเพ็ญประโยชน์ และร่วมสุขร่วมทุกข์ อย่างสม่ำเสมอ

อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยสามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้

ผลการวิจัยในประเด็นการที่ชายหญิงเกิดความรักและความเสน่หาต่อกัน จนนำไปสู่การตัดสินใจไปใช้ชีวิตอยู่ร่วมกัน สร้างชีวิตครอบครัวไปด้วยกัน มีความรักต่อกัน ตั้งใจทำงานสร้างครอบครัวให้มีสุข มีลูกชายหรือหญิงเป็นทายาทสืบสกุลต่อไป ผลการวิจัยนี้มีความสอดคล้องกับแนวคิดเรื่องการครองเรือนของ ฌรณค์ เส็งประชา (2538: 25) กล่าวไว้ในหนังสือชื่อ “วิถีไทย” ความว่า โดยปกติแล้วการครองเรือนของมนุษยชาตินั้น ถือเป็นเรื่องธรรมชาติ การมีครอบครัวและการครองเรือน หมายถึง การที่สามีภริยาดัดสันใจร่วมหอลงเรือนมันหมาย มุ่งมีครอบครัว มีคู่ร่วมชีวิตจิตใจ ครอบครัวและเป็นเจ้าของทั้งร่างกายและจิตใจโดยหวังพึ่งพิงทะนุถนอม ให้ความสุขแก่กันและกันในภพนี้ตลอดชีวิต โดยรักเดียวใจเดียวเท่านั้น การให้ความรักเดียวใจเดียว มุ่งมั่นเพียงคู่รักของตนเอง เพื่อหวังสร้างครอบครัวสร้างฐานะให้มีครอบครัวที่มั่นคงเป็นการเชิดชูเกียรติและศักดิ์ศรีของตนเอง

สาเหตุแห่งความยากจนเมื่อกล่าวตามนัยแห่งพระพุทธศาสนาพิจารณาได้ว่า ความหลงใหลในทรัพย์ทั้งหลายที่มวลมนุษย์มักครอบครองและรู้สึกว่าเป็นความสุข (ในด้านเศรษฐกิจ) จึงเกิดความเดือดร้อนทั้งแก่ตนเอง ครอบครัว ชุมชน สังคมและประเทศชาติ ซึ่งมีความสัมพันธ์กับหลักธรรมคำสอนพระพุทธองค์ที่ตรัสไว้ในสังยุตตนิกาย สคาถวรรค และอังคุตตรนิกาย อรรถกถา ความว่า “คนชั่วได้ทรัพย์แล้วตัวเองไม่กินไม่ใช้ทั้งก็ไม่ให้ (แก่ใครๆ)

เหมือนน้ำอยู่ในถันของมนุษย์จะใช้ดื่มก็ไม่ได้ ดนย่อมอดใช้ ส่วนวิญญาณมีปัญหาได้ทรัพย์แล้ว ย่อมกินใช้และทำกิจ (งานของตนและการกุศลช่วยผู้อื่น) เขาเป็นคนล้าเลิศ ได้เลี้ยงดูหมู่ญาติแล้วไม่มีใครติเตียนได้ ย่อมเข้าถึงถิ่นสวรรค์”

ประเด็นที่เป็นผลการวิจัย ได้แก่ เรื่องการแสวงหาความสุขของสามภรรยา ทั้งนี้ เพราะขึ้นชื่อว่าความสุขใครๆ ก็ต่างปรารถนา สุขเป็นคำสั้นๆ แต่เป็นคำที่มีความหมายและความสำคัญกับมนุษย์ทุกคน มนุษย์ทำทุกอย่างเพื่อให้ได้มาซึ่งความสุข คนมีครอบครัวนอกจากได้อยู่ด้วยแล้วก็มีความสุข ซึ่งมีความสัมพันธ์กับ มนธภัสสรณ พิพัฒนเตชากร (2552:98) ผู้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่ส่งเสริมการมีครอบครัวอยู่ดีมีสุข ในจังหวัดนครปฐม” ผลการวิจัยพบว่า ครอบครัวอยู่ดีมีสุข เป็นเป้าหมายสำคัญของการพัฒนาประเทศไม่ว่าจะมีปรากฏไว้ในรูปแบบการรายงาน หรือการกล่าวอ้างถึงการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ และแผนการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ซึ่งในแต่ละรัฐบาลทุกยุคสมัยต่างมุ่งเน้นในหลักการพัฒนาสังคม ให้เป็นสังคมอยู่ดีมีสุข

อีกประเด็นหนึ่งคือเรื่องจริยธรรมของคู่สมรส เพราะคู่สมรสเป็นคนมีความต่างกัน เช่น ต่างในเพศ ความคิด ความเชื่อ นิสัยใจคอ ต่างในจารีต ประเพณี วัฒนธรรม ฯลฯ เมื่อมาอยู่ด้วยกันคู่สมรสจะต้องพึงระวังว่า อะไรควรคิด อะไรควรพูด อะไรควรทำ อะไรควรประพฤติ และอื่นๆ อีกมาก ซึ่งมีความสอดคล้องกับ จำเนียร รักษาภักดี (2544:120) ได้ทำวิจัยเรื่อง “การศึกษาเรื่องจริยธรรมของคู่สมรสตามหลักพุทธศาสนา” ผลการวิจัยพบว่า ในทัศนะของพุทธศาสนานั้น หลักจริยธรรมคือหลักที่ใช้ประดับประดาชีวิตให้ดำเนินไปในทิศทางที่ถูกต้องและเป็นประโยชน์ โดยมีเป้าหมายที่ส่งเสริมหลักสำคัญ 2 ประการ คือ 1. หลักการปรับตัวให้เข้ากับสังคมและอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข 2. หลักการส่งเสริมการแก้ปัญหา คือส่งเสริมบุคคลให้เข้าถึงความเป็นผู้มีเหตุผล รู้ถึงคุณค่าแท้ของชีวิต (สัจธรรม)

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

การครองเรือนที่พึงประสงค์ที่เห็นควรปรับใช้ในเชิงนโยบายมี 2 ประการ คือ

1) ทางราชการโดยหน่วยงานของราชการที่มีบทบาทและหน้าที่เกี่ยวกับการพัฒนามนุษย์ จะต้องมึนโยบายให้ความรู้ความเข้าใจในเรื่องการครองเรือนที่ถูกต้องและดีงามแก่เด็กเยาวชนหรือชาวบ้านทั่วไป

2) ทางราชการจะต้องมีหน่วยงานหรือองค์กรประจำในทุกระดับ ทั้งระดับหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ จังหวัด เพื่อใกล้เคียงหรือประนีประนอมยอมในคู่สมรสที่เกิดปัญหาต่อกัน

2. ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้ชีวิตประจำวัน

ภาพที่สะท้อนและแสดงให้เห็นถึง “การมีชีวิต การใช้ชีวิต และการดำเนินชีวิต” ของคู่สมรสในปัจจุบันมีการใช้ความรุนแรงต่อกันมากขึ้นทุกวัน ดังนั้น เพื่อเป็นการรักษาครอบครัวร่วมกัน คู่สมรสควรศึกษาหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา ว่าด้วยหลักธรรมสำหรับการครองเรือนสัก 1 ข้อ คือ สัจจะ คือความจริงใจต่อกัน ความซื่อสัตย์ต่อกัน ด้วยการให้คู่สมรสหรือสองสามีภรรยาให้นึกถึงความจริงที่ว่า

1) เราได้รักกันแล้วจึงได้แต่งงานกัน มาอยู่ด้วยกันเพื่อสร้างครอบครัว ตอนนี้เรามีครอบครัวแล้วจะทำลายครอบครัวที่สร้างร่วมกันมาได้อย่างไร

2) ให้คิดถึงลูกที่เกิดมาบนความรักของคนสองคน ลูกคือเลือดเนื้อเชื้อไขของเราสองคน ลูกคือตัวแทนแห่งสกุลและลูกคือผู้จะสืบสายเลือดและสืบสกุลต่อไป

3. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยในครั้งต่อไป

1) รูปแบบการพัฒนา “หนุ่มสาว” ที่พึงประสงค์ตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

2) รูปแบบการพัฒนา “พ่อหรือแม่เลี้ยงเดี่ยว” ที่พึงประสงค์ตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในยุคโลกาภิวัตน์
องค์ความรู้ใหม่

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เพื่อพัฒนาองค์ความรู้ใหม่ได้ ดังนี้

1. การครองเรือนที่พึงประสงค์ใช้ชีวิตคู่โดยยึดหลักจริงใจ คือ มีความซื่อสัตย์สุจริตต่อกัน, จริงวาจา คือ มีการพูดจริงใจจริงใจต่อกัน และจริงการ คือ ทำจริง ประพฤติปฏิบัติจริงต่อกัน

2. สามีภรรยาปิดป้องช่องกับญาติทั้งสองฝ่าย ด้วยการให้วัตถุสิ่งของ พุดจาไพเราะ บำเพ็ญประโยชน์ และร่วมสุขร่วมทุกข์อย่างสม่ำเสมอ

การศึกษาวิจัยนี้พบว่า ปัญหาการครองเรือนในพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานีซึ่งเป็นตัวแทนของคนไทยทั่วไป พบว่ามีปัญหาหลักที่ใช้ในงานวิจัยมีอยู่ 4 ประการ คือ ปัญหาการนอกใจ ปัญหาการผิดศีลธรรมจริยธรรม ปัญหาความยากจน และปัญหาการไม่สงเคราะห์

ญาติ เมื่อเกิดปัญหาขึ้นแล้ว (พบปัญหา) จึงแสวงหาหลักธรรมที่สัมพันธ์กับการครองเรือนว่ามีหลักธรรมหรือหัวข้อธรรมอะไรบ้าง เมื่อพิจารณาธรรมที่สามารถนำไปปรับใช้หรือประยุกต์ใช้กับการครองเรือน ซึ่งได้แก่ หลักสัจจะ หลักสมสึสาสมปัญญา หลักอุฏฐานสัมปทา หลักปัจฉิมทิศ และเมื่อนำหลักธรรมเหล่านั้นไปวิเคราะห์และสังเคราะห์ออกมาเป็นรูปแบบการครองเรือนที่พึงประสงค์ตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ได้ 4 รูปแบบ คือ

- 1) รูปแบบรักเดียวใจเดียว ได้แก่ มีความซื่อสัตย์สุจริตต่อกัน, มีการพูดจริงเจรจาจริงต่อกัน และประพฤติปฏิบัติจริงต่อกัน
- 2) รูปแบบการมีศีลมีปัญญาเสมอกัน ได้แก่ สามีภรรยามีนินสัย มีการกระทำ มีความประพฤติ และมีเหตุผล
- 3) รูปแบบความขยัน คือ การครองเรือนที่สามีภรรยาจะต้องลุกจากที่นอนแล้วออกไปทำงานหาทรัพย์ เพื่อซื้อสิ่งอุปโภคบริโภคสำหรับสมาชิกทุกคนในครอบครัว และ
- 4) รูปแบบการปิดป้องช่องว่างระหว่างตนเอง (สามีภรรยา) กับญาติทั้งสองฝ่าย ด้วยให้วัตถุสิ่งของ พุดจาไฟเราะ บำเพ็ญประโยชน์ และร่วมสุขร่วมทุกข์อย่างสม่ำเสมอ

เอกสารอ้างอิง

- จำเนียร รักษาภักดี. (2544). *การศึกษาเรื่องจริยธรรมของคู่สมรสตามหลักพุทธศาสนา*.
วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ชัยวัฒน์ สถาอานันท์. (2541). *การครองเรือน : ณ รอยต่อแห่งศตวรรษในไทย*.
กรุงเทพมหานคร: พัฒนาศิลป์พิมพ์.
- ณรงค์ เสียงประชา. (2538). *มนุษย์กับสังคม*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.
- นิตยา มาสวิสุทธิ. (2533). *ชายกับหญิงในเอกสารการสอนวิชาแนวคิดไทย เล่มที่ 2 หน่วยที่ 7*. นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช.
- มนัธสสรณ พิพัฒน์เตชากร. (2552). *ปัจจัยที่เสริมสร้างการมีครอบครัวอยู่ดีมีสุข ในจังหวัดนครปฐม*. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- Phra Dhammapitaka (P.A. Payutto). (1998). *Buddhadhamma*. Bangkok. Mahachulalongkornrajavidyalaya.